

Q. D. B. V.

105, 42

THESES RHETORICAS

De

NUMERO ORA-
TORIO,

Loco

Speciminis Valedictorii,

sub Præsidio

CHRISTIANI WEISII,

Gymn. Zittav. Rectoris,

in Auditorio publico,

horis antemeridianis

d. 12. Maj. M DCCVII.

defendet

GEORGIUS Reichenbach,

Francofurt. March.

Zittavia,

Typis Michaelis Hartmanni.

74

Q. D. B. A.
THESES RHETORICAE
CHRISTIANI
NUMERO ORA

ADAM TONIO BERTO
L. O. G. G. I. C. O. L. O. N. I. A.
Specimen Valedictorium
sub Praesidio

CHRISTIANI WEISS
Gymn. Sittav. Regior.
in Auditorio publico.

h. m. m. m. d. c. c. v. l. i. i.
GODOLFO BERTHO

GEORGII SCHNEIDERII
PATRIS

Typis Michaelis Krammer
RESPONDENS

VIRIS

*Nobilissimis, Excellentissimis, Amplissimis,
perquam Reverendis & Clarissimis*

DN. CHRISTIANO Liebchen

Sereniss. Reg. Maj. Prussiae Consiliario, & Dica-
sterii Ducalis apud Crosnenses Assessori
spectatissimo.

DN. ADAMO EBERTO,

J. U. D. ac in celeberr. Francofurtensium Aca-
demia Professore Extraordinario dignissimo.

**DN. M. GEORGIO HOL-
STEINIO,**

Pastori & Inspectori apud Züllichenses
meritissimo.

**DN. CHRISTOPHORO HEN-
RICO Gauderbach**

Camerae Regiae & Dicafterii Crosnensis
Advocato famigeratissimo.

DN. GODOFREDO Liebchen

Ecclesiae Drenoviensis Pastori vigilantissimo,

PATRONIS studiorumq; suorum

FAUTORIBUS

commendatus esse cupit
deditissimus

RESPONDENS.

* * *

AD vestros oculos properant theses, breves illae
quidem, & ut videntur, umbratiles: quibus
tamen carere vix possunt, qui qualem qualem ser-
monis gloriam captare statuerunt. Cur enim a Vo-
bis discedam, quorum votis & consiliis hactenus
proficere licuit, quorumq; benignis & amicis suf-
fragiis ulteriorem fortuna successum promittere mi-
hi velim? **D**EUS est cui studiorum tractationem
& expectationem christianus omnino relinquit.
Quos tamen Deus, tum solida facultate, tum para-
ta voluntate sic instruxisse videtur, ut has, in me
sublevando, partes suscipere libenter cupiant: illis
velut divinae providentiae ministris gratam quoq;
venerationem & observantiam deberi profiteor.
Quamobrem ut Vos salvos & incolumes servet,
omniq; negotiorum successu felicissimos reddat, supre-
mi Numinis bonitas, etiam atq; etiam precor: da-
turus operam, donec studiorum aliqua merita pro-
dire queant, ne quid in studiis aut moribus Vestro
favori minus respondisse videatur. Deus vos
servet. Dab. Zittavia d. 11. Maj.

M DCCVII.

I.

Inter Rhetorum mysteria scribi quoque meretur **NUMERUS ORATORIIUS**: quem multi sic nominare solent, ut magis admirandum, quam liberius imitandum arbitrentur.

II. Efficiemus tamen, ne res in se facillima, nobis obscuritatem relinquat. Nam qui tres Oratoriæ partes fuerunt persecuti, *Inventionem, Dispositionem & Elocutionem*, nonnulla simul monenda putant, quid sibi velit *Actio & Pronunciatio*. Nec alienum ab hoc ordine fuerit, Numerum modo dictum, referre ad Pronunciationem.

III. Sed Pronunciationis varia requiruntur subsidia, præsertim. *Subsidium NATURÆ, Subsidiu FORTUNÆ, Subsidiu DOCTRINÆ*.

IV. Ad Naturam refertur vocis claritas, clamandi constantia, distincta syllabarum expressio, quin & sermonis canora quædam suavitas: unde loquentes præ multis aliis commendari solent.

A 3

V. Po-

V. Politicum subsidium vela dignitate, vel ab hominum existimatione & præjudicio venit, ut quem honestum, sapientem, fidelem arbitramur, ejus sermone meliorem euphoniā adfuisse credamus.

VI. Subsidium doctrinæ pertinet ad ipsam nostram Oratoriam, quæ styli compositionem s. constructionem simul attendit, adeoque prospicit, ne: quid intercedat, unde pronuntiationis aliqua gratia corrumpatur.

VII. Cautiones autem sunt, vel grammaticæ, vel oratoriæ. Grammatica Syntaxin vocabulorum, non modo simplicem, sed curiosam simul præ oculis habet, ne quæ vocabula collidantur, quæ difficilem vel ineptam reddant pronuntiationem.

VIII. Res ita se habet. Si quem offendit aspera formularum scabrities, is initio caveat, ne commatum nimia sit prolixitas, quæ loquentis spiritum velut intercipiat, ac pudibundam festinationem requirat.

IX. Deinde caveat, ne consonantium inaneena repercussio, vel vocalium intempestivus hiatus, flumen orationis, impedire vel exasperare videatur.

X. Ultimo dispiciat, ne monosyllaba, vel jejunam brevitatem, vel voces dactylum spirantes, nimiam levitatem ostendant.

XI.

XI. Oratoriæ cautiones, ipsi themati propiores, nihil in Affectibus aut Moribus exprimi posse statuunt, nisi verborum structura dicentis ipsum spiritum impellere videatur. Quin etiam in particularum connexionibus ita procedunt, ut lectores etiam mera pathetica referri putentur.

XII. Sane quod curam grammaticam concernit, juvenes nunquam adeo stupidi sunt, quo minus hanc construendi solertiam capere possint, id enim vel hac ratione demonstrari solet: quod latina lingua, cujus præcipuam curam hic habemus, synonymis plerumque gaudet, quæ per vices vel consonantem vel vocalem exhibent, *ensis, gladius; amare, diligere; mens animus; nam, enim; sed autem &c.*

XIII. Sic si sola synonymorum variatio succedat, omnis quidem styli scabrities suam invenit remedium. Et hæc etiam esse solet causa, cur verborum copiam præ cæteris urgeamus, ne desit Euphoniæ subsidium.

XIV. Nonnulli juvenibus commodum arbitrantur, si meliorum Auctorum certa pensa, verbis aliis reddant. Quos tamen vereor, ne decipiat synonymorum ista libertas: quippe quod mutatis verbis, simul mutari creditur Numerus noster.

XV. Ast oratoriam curam, qui juvenibus etiam provecioribus injicere velit, præsertim in exemplis, quæ

quæ profundiorē sapiunt prudentiam, huic, cur
successus nimium felix promitti debeat, nemo videt.

XVI. Nam quovis quisque legit Auctorem, ut ex
ipso pronunciationis accentu genuinus cognoscatur
sensus? Certè quemadmodum in scholis exigitur
Auctorum repetitio, ita vel ipse legentium sonus de-
clarat, quam parum perceperint scribentis emphasin.

XVII. Crediderim, si Cicero rediturus esset, non
paucos Ciceronianos, hoc nomine futuros indignos,
quod pronunciando multa contorqueant in alienum
sensem. nam si commatum & colorum confusio,
styli præcipuam intentionem intervertit; majorem
adhuc vim habet, accentuum & spirituum mutatio.

XVIII. Equidem quod apud scribentes sunt con-
sveta distinctionum signa: postea si legentes acce-
dant, idem valent vocis elevationes & depressiones,
cunctationes & festinationes.

XIX. Memini Comœdiam spectare, cujus ipse
fuissem auctor, ut ad me pertineret interpretationis
legitimæ iudicium: Sed dici non poterat, quantum
ab auctoris animo, quin & ab ipsius argumenti de-
coro discederet nova loquentium cantilena: ut ope-
ræ pretium fore credam, si suis accentibus singula no-
tarentur commata, quod in suis Breviariis faciunt
Romanenses.

XX.

XX. Sane numeri denominationem accepimus à Poëtis, qui pedum & syllabarum rationem habent accuratiorem. Quicquid enim in versibus strictam & apertam habet necessitatem: id in oratione paulo rectius ac liberius retinetur.

XXI. Inde qui decorum oratorium sectantur, Numeri quoque legitimam requirunt mediocritatem. Idque tanto justius, quod ipsi Poëtæ quendam in numeris suis excessum produnt, si discernere nequeant accentum scansionis & recitationis.

XXII. Ut enim scansionis strictam observantiam respiciunt discipuli, ne septem vel quinque pedibus delirasse videantur: ita nihil solet esse turpius, cum ipsa carminum recitatio prolabitur in puerilem eam scansionem. Prorsus ut aniculæ suis alumnis versiculorum formulas, nimium canoras inculcant; cuius consuetudinis vitium, ne adulti quidem exuere possunt.

XXIII. Similem fortunam sæpius experiuntur Cantilenæ tum sacræ tum profanæ, quæ dum abeunt in plures strophas, ac unius tamen melodiæ regulas observant, fieri non potest, quin auctoris sensus aliquando deformetur, aut evertatur. Idque tanto magis, si Melopœus oratoria tum didactica, tum naturali penitus destituatur.

XXIV. Sed ut redeamus ad oratoriam mediocritatem, vitio plerumque verti solet, si quivis integros

B

ver-

versus, velut nesciens, irreperere patiatur. Quo tamen loco versus vocari non debent, qui suis cæsuris destituti, nullum intempestivæ scansionis habent periculum. Sic Tacitus Annales suos inchoat.

Urbem Romam principio reges habuere
quæ verba contorqveri possunt in scansionem peculiarem, tamen & oratoriam habent majestatem in libera pronuntiatione.

XXV. Germani forsitan hos casus evitare nequeunt, quo minus in ipsa prosa totas lineas concipiant, ad numerum poeticum comparatas: Nec id in vernacula Lutheri versione rarum est: unde facilem illi nanciscantur construendi venustatem, qui dictum à Luthero germanice redditum, redigere jubentur in versiculos, aut hymnos.

XXVI. Interim peculiarem hic observamus rationem. Nam ut nos regulam, applausu non paucorum, formavimus: *Nullam constructionem in versibus germanicis esse probandam, quæ simul adhiberi non possit in prosa:* ita propiorem constructionis profaicæ & poeticæ deprehendimus affinitatem, ut in hujus generis stylo, insitam quandam & ultro fluentem suavitatem admiremur.

XXVII. Malè quosdam habuit, quod de legibus profaicis in carmine dictitavimus. Sed ipsa lingvæ natura nos admonet, ne lingvam ab intempestivis voca-

ca-

cabulorum trajectionibus alienam, ac in se qualiter-
cunq; duram & asperam regulis e Latio petitis, inqvi-
nemus.

XXVIII. Sed maneamus intra nostros terminos.
Multi passim extant, qui numerum oratorium ha-
bent in potestate, cum tamen exiguam venustatem
proben in numero poetico: quod fortassis ipsum
Ciceronis exemplum confirmat. inter recentiores
habemus Jesuitam Pontanum, stylo clarum, sed in
versibus asperiores, qui cum ægnima proposuisset
socio Scriverio.

Dic mihi quid majus fiat, quo plurima demas?
hoc autem significat FORAMEN, cujus magnitudo
crescit, quo magis adjecti corporis moles decrescit, is
tamen pro solertia sua respondit.

Pontano demas carmina, major erit.

XXIX. Sed nunc inquirendum est, quotuplex sit
hic Numerus? cum pro styli diversitate, mensuram
æqvè diversam requiramus, ac forte Sapphicum alia
scansione dirigitur quam Choriambicum, Elegiacum
quam Glyconicum.

XXX. Interim à diversitate styli, ad diversitatem
numeri non valet consequentia: nisi diversam esse
statuamus Musicam, si textus vel lætior aut tristior,
vel brevior aut prolixior fuerit oblati.

XXXI.

XXXI. Quamobrem libenter statuimus Stylum esse sublimem, mediocrem, facilem, quin & agnosci-
mus differentiam styli fluidi & concisi. Sed quem-
admodum Poeta suos pedes retinet in quovis argu-
mento, si vel maximè jam spondaeos jam dactylos
requirat: sic numerus varietatem accipit ratione ob-
jecti.

XXXII. Nam si conqviescere libeat in stylo flui-
do & conciso: qui nimis in dicendo fuerit copiosus,
ut multis hiatibus vix absolvere queat Periodum, is
pedes sui numeri habeat festinantes, exemplo Poetae

*Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula
campum.*

XXXIII. Vicissim qui stylo gaudeat conciso, tar-
diorem scandendi rationem observet, exemplo Poe-
tae: *dabit Deus incrementum.*

XXXIV. Id quoque notandum, numeri oratorii
curam aliqualem in orationibus extemporalibus, dili-
gentiorem in conscriptis orationibus, exquisitissimam
in epistolis, habendam esse.

XXXV. Nam quicquid in extemporalis sermone
velut sub lingua nascitur; si vel maximè constructio-
nem minus numeratam habeat, dicentis tamen so-
lertia, tum scabritiem dissimulare, tum externam
pronunciationis suavitatem captare potest.

XXXVI.

XXXVI. Scriptas tamen Orationes, si legi velimus ab aliis: sicut Isocrates magnum putavit Demosthenis orationem recitare: necesse est adjuvari lectorem, ne vocabulorum innoentior concursus, auditori molestiam apporet.

XXXVII. Sed quotus quisque perlegendis orationibus det operam; cum exadverso scriptas epistolas velut breviores, & conditioni nostrae propiores, multo intueamur libentius. Quibus tamen si quicquam insit, unde styli turbetur gratia, non est, cur nimium censoris applausum expectemus.

XXXVIII. Cæterum in ipso thesium exitu ponere libet Numeri oratorii definitionem. Nam ea nobis probatur quidem, sed ut nimium laxa recipi non potest. *Numerum esse quicquid sub aurium mensuram cadit.* Quamobrem nobis dicitur, *Numerus artificium compositionis, quo vocabula decenter ordinantur, ut exinde constet universæ dictionis Euphonia.* Nunc ea dixisse sufficiat.

Co-

Corollaria.

1. Oratoria refertur ad disciplinas instrumentales.
2. Inde proponi potest methodo jam à Logicis recepta.
3. Habet enim duas partes, quarum prior persequitur naturam instrumentorum, altera procedit ad instrumentorum applicationem.
4. Tribus autem classibus dispescuntur Instrumenta Inventionis, Dispositionis, Elocutionis.
5. Et quoniam ordo doctrinae, faciliora prius attingit quàm difficiliora: mirum non est, Inventionis instrumenta juvenibus, ultimo loco proponenda: planè ut in Logica doctrinam termini subjunximus, Enunciationi & Syllogismo.
6. Pars practica, quæ pergit ad applicationem generalem, occupatur in Oratione communi: specialis tria Causarum genera persequitur, Scholasticum, Ecclesiasticum, Politicum.
7. Sunt Oratores, qui nimium crepant Aristotelis enthymemata, velut arcanum huius disciplinae. Sed nihil in illis reperitur, si spectes inventionem, præter argumenta topica: nihil, si spectes ordinem, nisi nostrum Antecedens & Consequens.

Ad
dilectissimum Respondentem
Epistola

PRÆSIDIS.

Non obstiti, quo minus^{*} publicum aliquod speci-^{*}men ex adibus meis referre queas. nam qui^{*}tum conuictorio, tum contubernio mihi sæpe fuisti conjunctus; qui sedulitatis meæ testis es; qui profundiores methodi nostræ regulas non ignoras: hac hospitii & præceptoris opera carere non debes, quam antecessores tui, quoties eandem rebus suis commo-
dam sentirent, a me semper expectare potuerunt. Et vero qui Rectoris functionem subire jussus est, ut, non ore solum & ingenio, sed etiam calamo multis pro-
fit, juvenes subinde requirit, quos, in partem, sin minus curarum, operarum tamen adsciscat. Quam-
obrem vel ex hoc capite me felicem arbitror, quod nunquam defuerunt amanuenses, qui suis oculis, suis manibus & pedibus concatenatas meas molestias sæpe diluerent. Neq; vulgarem mihi letitiam Deus concessit, quod plerosq; scholasticorum meorum labo-
rū ministros nunc in functionibus vel splendidioribus vel penitus non contemnendis versari cognosco. Qui-
bus

bus ut Deus, servorum fidelium censor, ex voto meo
salutem ac letitiam decernat, sincero precor. Interim
ad te simul ea precantis pietas pertinebit. Nam sa-
tis te commendatum fore crediderim, si meis verbis
Patroni reddantur certiores, talem te fuisse, qua-
lem & mea docentis conditio, & senescentis necessi-
tas exoptaret. Habeas igitur testimonium, quod
cum ipso preceptoris voto conjunctum est. Meam
fortunam hic es expertus: seu ut clarius loquar, sin-
gulorum dierum sua fuerunt pensa. Sic faciles ha-
bebis alios, ut rebus meis te nunquam sensi diffici-
lem. Quin etiam, ubi certam vitæ rationem fue-
ris ingressus, alios simul invenias studiorum, vel ne-
gotiorum adminiculatores. Certè si Lipsia quosdam
habuerit mei memores, vel hoc nomine certiore ad-
missionem tibi promitto. Dab. è Gymnasio Zit-
taviensi, d. II. Maj. M DCCV II.

